

УДК [159.9.072:159.923.3]:303.214.3
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-1-6>

ВАЛІДІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРСІЇ МЕТОДИКИ ДИСПОЗИЦІЙНОГО ОПТИМІЗМУ (LIFE ORIENTATION TEST-REVISED – LOT-R)

Лукова Світлана Володимирівна,
аспірантка кафедри психології

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

lukovass@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0522-7813>

Мета статті – адаптувати LOT-R до української популяції та встановити її психометричні властивості. **Методи дослідження.** Двома двомовними перекладачами було здійснено прямий і зворотний переклади стимульного матеріалу для LOT-R. Вибірку становила 521 особа віком від 12 до 70 років, яка вільно володіє українською мовою. Дослідження конструктивної валідності україномовної версії шкали LOT-R здійснювалося за допомогою методик, що оцінюють показники оптимізму (оптимістичність та стійкість життєвих завдань), оптимістичних та песимістичних переживань та показників життєстійкості (залученість, контроль, прийняття ризику). Для перевірки факторної структури було проведено конфірмаційний факторний аналіз. **Результати.** Підтверджено прийнятну відповідність двофакторної моделі з кореляцією факторів, які мають помірний зворотний зв'язок ($r = -0,575$) та гарну відповідність біфакторної моделі з одним загальним фактором – диспозиційний оптимізм та двома латентними – оптимізм і песимізм: $\chi^2 / df = 1,301$ ($p=0,0027$), CFI=0,998, TLI=0,992, RMSEA=0,024, SRMR=0,013. Значення коефіцієнта надійності альфа Кронбаха дорівнює 0,68, омега Макдональдс – 0,70, що вказує на достатню внутрішню узгодженість методики. Конструктивна валідність методики підтверджується суттєвими кореляціями з показниками життєстійкості (залученістю, контролем та прийняттям ризику), зв'язками на високому рівні значущості з показниками оптимістичності та стійкості життєвих завдань. У цій роботі представлені результати досліджень оптимізму на жіночій та чоловічій вибірках. Представники чоловічої статі показали вищий рівень оптимізму за представниць жіночої статі, що може бути пояснене як культурно-специфічним характером населення України, так і суспільними загрозами на фоні військових дій. **Висновки.** Результати нашого дослідження свідчать про адекватність психометричних властивостей української версії методики LOT-R, що може бути ефективним інструментом для діагностики диспозиційного оптимізму та оптимістичних/песимістичних очікувань у скринінгових та клінічних дослідженнях.

Ключові слова: диспозиційний оптимізм, оптимістичні та песимістичні очікування, конфірмаційний факторний аналіз, біфакторна модель, психометричні властивості.

VALIDATION OF THE UKRAINIAN VERSION OF THE LIFE ORIENTATION TEST-REVISED – LOT-R

Lukova Svitlana Volodimirivna,

Postgraduate Student at the Department of Psychology

H.S. Skovoroda National Pedagogical University,

lukovass@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0522-7813>

The aim of the article is to adapt the LOT-R to the Ukrainian population and establish its psychometric properties. **Research methods.** Two bilingual translators performed forward and reverse translation of the stimulus material for the LOT-R. The sample consisted of 521 persons aged from 12 to 70 who are fluent in Ukrainian language. The study of the construct (convergent and discriminant) validity of the Ukrainian version of the LOT-R scale was carried out using methods that evaluate indicators of optimism (optimism and stability of life tasks), optimistic and pessimistic experiences and indicators of life stability (involvement, control, risk acceptance). A confirmatory factor analysis was conducted to verify the factor structure. **The results.** The acceptable fit of the two-factor model with the correlation of factors that have a moderate feedback ($r = -0.575$) and the good fit of the bifactor model with one general factor – dispositional optimism and two latent factors – optimism and pessimism were confirmed: $\chi^2 / df = 1.301$ ($p = 0.0027$), CFI=0.998, TLI=0.992, RMSEA=0.024 SRMR=0.013. Cronbach's alpha reliability coefficient is 0.68, McDonald's omega is 0.70, which indicates sufficient internal consistency of the method. The construct validity of the method is confirmed by significant correlations with indicators of life sustainability (involvement, control and risk acceptance), connections at a high level of significance with indicators of optimism and sustainability of life tasks. This work presents the results of optimism research on female and male samples. Representatives of the male

gender showed a higher level of optimism than representatives of the female gender, which can be explained both by the culturally specific nature of the population of Ukraine and by social threats against the background of military operations. **Conclusions.** The results of our study indicate the adequacy of the psychometric properties of the Ukrainian version of the LOT-R methodology, which can be an effective tool for diagnosing dispositional optimism and optimistic/pessimistic expectations in screening and clinical research.

Key words: *dispositional optimism, optimistic and pessimistic expectations, confirmatory factor analysis, bifactor model, psychometric properties.*

Вступ. Розгортання військових дій у нашій країні вчинили значний вплив на психоемоційний стан громадян України. Прямі та непрямі загрози життю та здоров'ю, вимушені зміни у способі життя, соціально-економічна нестабільність позначилися на сприйнятті життєвої перспективи, надії на майбутнє, оптимістичності поглядів. Дослідження оптимізму, проведені у різних країнах, виявили зв'язок з показниками психічного здоров'я (Krifa, 2022), роль у відновленні репатрійованих військовополонених (Segovia, 2012). Оптимізм є важливим ресурсом для підлітків, який виконує захисну функцію, у подоланні повсякденних проблем (Rincón Uribe, 2021). Тридцятирічний світовий досвід вивчення оптимізму вказує на те, що диспозиційний оптимізм є надійним предиктором різноманітних результатів фізичного здоров'я (Scheier, 2018). Для подальшого розширення розуміння ролі оптимізму в укріпленні психічного здоров'я та надання психологічної допомоги населенню України, що постраждало від воєнних дій, необхідним є надійний та дієвий україномовний психодіагностичний інструмент для оцінки рівня оптимізму.

Теоретичне обґрунтування проблеми.

Сучасні підходи до вивчення оптимізму представлені у двох площинах – концепції атрибутивного стилю та концепції диспозиційного оптимізму. У концепції атрибутивного стилю позитивні очікування щодо майбутнього засновані на тому, як самі люди пояснюють причини минулих життєвих подій. Оптимізм у диспозиційному підході тлумачать як когнітивну конструкцію (очікування майбутніх результатів). У цій статті ми розглядатимемо диспозиційний підхід до вивчення оптимізму, що базується на узагальненій тенденції людини вірити у те, що в майбутньому її очікує більше гарних подій, ніж поганих. Більшість інструментарію для визначення оптимізму розроблено зарубіжними авторами.

Завдяки запропонованій у 1985 році методиці самозвіту LOT (Тест життєвих орієнтацій) та її більш пізній версії (LOT-R) диспозиційний оптимізм став активно вивчатися у різних галузях психології. Початкова версія LOT містила 12 тверджень, 4 з яких були позитивно сформульовані, 4 – негативно та 4 питання-наповнювачі, що призначені для відволікання уваги та зниження соціальної бажаності відповідей. Через критику змістовної валідності оригі-

нальної методики у 1994 році авторами було запропоновано оновлений варіант тесту, що складався із трьох прямих та трьох зворотних питань і 4 пунктів-наповнювачів (Scheier, 1994). Змістовні пункти відображали узагальнені очікування позитивних та негативних майбутніх подій. Оновлена методика LOT-R отримала широке поширення (Lee, 2022; Zou, 2022). Натепер опитувальник адаптований більш ніж 10 мовами світу, серед них – німецька, французька, данська, італійська, російська, іспанська, португальська, японська, китайська, норвезька, індонезійська, хорватська, грецька, сербська.

Незважаючи на значну кількість досліджень, питання структури методики LOT-R є дискусійним серед дослідників. Спершу оптимізм розглядався як один біполярний вимір, оптимізм і песимізм вважалися протилежними сторонами одного й того ж виміру. Переглянута версія LOT-R була створена як одномірною шкала для вимірювання оптимізму. Низка досліджень структури LOT-R вказують на двофакторну модель, де один фактор являє собою оптимізм, а інший – песимізм (Hinz, 2017). Деякі науковці відстоюють ідею одномірності шкали (Webber, 2018). Інші дослідники доводять, що можливим рішенням є біфакторна модель, при цьому особливу роль було відведено додатковому виміру – стилю відповідей, що пов'язаний соціальною бажаністю (Сапо-García, 2015). Таким чином, у попередніх дослідженнях розглядалися різні розмірні моделі: однофакторна, двофакторна та біфакторна моделі.

Дослідження конструктивної валідності оптимізму відбувалося порівняно з рівнем благополуччя, задоволеністю життям, наявністю психологічних проблем та емоційними станами (Espejo, 2022; Driscu, 2022). Останніми роками кількість наукових робіт, спрямованих на вивчення диспозиційного оптимізму за допомогою методики LOT-R, неухильно зростає у багатьох країнах світу. Внутрішня узгодженість компонентів LOT-R, валідність методики підтверджується дослідженням її психометричних властивостей.

Мета статті – адаптувати LOT-R до української популяції та встановити її психометричні властивості.

Методологія та методи. *Учасники та процедура.* Адаптація стимульного матеріалу для LOT-R проводилася двома двомовними

перекладачами. Ними було застосовано прямий та зворотний переклади. Перший автор здійснював порівняння двох перекладів і усував незначні невідповідності, після чого другий автор зробив зворотний переклад на англійську мову і порівняв з оригінальною англійською версією та підтвердив адекватність української версії (українську версію опитувальника LOT-R представлено у додатку). Збір даних проводився завдяки Google Forms – онлайн-сервісу для створення опитувань. Учасники отримували посилання на електронну пошту, у листі було роз'яснено мету, вказано приблизну тривалість дослідження. Перед початком дослідження кожному було запропоновано ознайомитися з метою дослідження та надати інформовану згоду. Опитування включало соціально-демографічні питання та тести. До вибірки були включені особи, які вільно володіють українською мовою. Остаточна вибірка становила 521 учасника. Вік респондентів від 12 років до 70 років, з них – 315 підлітків (12–15 років), 206 дорослих (18–70 років) (медіана – 15 років, частка чоловіків – 39,9%).

Дослідження конструктивної валідності української версії шкали LOT-R здійснювалося за допомогою методик, що оцінюють показники оптимізму (оптимістичність та стійкість життєвих завдань), оптимістичних та песимістичних переживань та показників життєстійкості (залученість, контроль, прийняття ризику):

1) Шкала позитивних та негативних переживань – SPANE (В.О. Олефір). Така методика містить 12 переживань (6 позитивних та 6 негативних). Оцінювання відбувається за допомогою п'ятибальної шкали Лайкерта, де 1 бал – дуже рідко або ніколи, 5 балів – дуже часто або постійно. Отримані дані дозволяють визначити рівень позитивних переживань, рівень негативних переживань та баланс афектів (різницю позитивних та негативних переживань) у кожного респондента. Для кожної зі шкал обчислено показники композитної валідності: для шкали позитивних переживань – 0,909, для шкали негативних переживань – 0,861.

2) Коротка версія тесту життєстійкості Мадді (В.О. Олефір). Методика складається з 15 тверджень, які потрібно оцінити за чотирибальною шкалою Лайкерта від 0 до 3 балів. Опитувальник містить прямі та зворотні питання. Тест має три підшкали: залученість, контроль та прийняття ризику, кожна з яких оцінюється окремо. Психометричні властивості тесту: коефіцієнт альфа Кронбаха для загальної шкали становить 0,92, для окремих шкал – від 0,75 до 0,87.

3) Методика «Узгодженість життєвої перспективи» (В.М. Білодід). Показник альфа Кронбаха для повної версії методики становить 0,82. Методика містить шість підшкал:

узгодженість життєвої перспективи, стратегічність життєвих завдань, диференційованість життєвих завдань, ресурсність життєвих завдань, гнучкість життєвих завдань, оптимістичність та стійкість життєвих завдань. Кожна зі шкал складається з п'яти питань, на які потрібно дати відповідь «так» або «ні». Для такого дослідження була виокремлена підшкала «Оптимістичність та стійкість життєвих завдань», до якої входить два прямих питання і три зворотних.

Статистичний аналіз проводився з використанням програм StatSoft Statistica12. Для аналізу факторної структури проводився конфірмаційний факторний аналіз (КФА) за допомогою програми Mplus з використанням робастного алгоритму MLR, стійкого щодо відхилень нормального розподілу. Перед початком аналізу внутрішньої узгодженості всі негативно сформульовані пункти були інвертовані. Дані для всіх змінних були перевірені на відсутність значень. Описова статистика, середні значення та стандартні відхилення були розраховані для основних змінних дослідження. Для виявлення внутрішньої структури опитувальника був проведений експлораторний факторний аналіз. Перевірка факторної структури була проведена за допомогою конфірмаційного факторного аналізу, було оцінено чотири моделі: однофакторну, двофакторну з кореляцією факторів, двофакторну з факторами, що не корелюють, та біфакторну модель.

Результати та дискусії. Перед проведенням експлораторного факторного аналізу було перевірено можливість оцінки параметрів та адекватність моделі вимірювання. Перевірка кореляційної матриці виявила наявність великої кількості коефіцієнтів від 0,3 та вище. Показник критерію Кайзера-Мейєра-Олкіна 0,728 вказує на прийнятну адекватність вибірки. Критерій сферичності Барлетта було виявлено на рівні статистичної значущості ($p < 0,001$), що свідчить про доцільність факторного аналізу через корельованість факторів. Кількість факторів визначалась за двома критеріями: 1) критерій «кам'янистого осипу» Кеттела, що припускає обмежити кількість факторів тими, власні значення яких перебувають вище «місця зламу» графіка; 2) паралельний аналіз, який дозволяє з'ясувати кількість «невипадкових» факторів. Обидва ці критерії дозволяють виділити два фактори.

Експлораторний факторний аналіз з ортогональним обертанням «варімакс» проводився методом головних компонент, його метою було виявлення внутрішньої структури опитувальника. Результати факторизації 6 тверджень наведені в таблиці 1. Сукупна дисперсія за двома факторами становила 60,09%.

Таблиця 1
Результати експлораторного факторного аналізу української версії методики LOT-R

№ твердження	Факторні навантаження	
	Фактор 1	Фактор 2
1	0,783026	0,109638
3	0,056655	0,748470
4	0,795657	-0,167272
7	-0,092913	0,701659
9	-0,333495	0,670543
10	0,777867	-0,298079
Заг. дисперсія	1,974337	1,631012
Доля заг.	0,329056	0,271835

З огляду на дані попередніх дослідників та результати експлораторного аналізу для порівняння було вибрано чотири альтерна-

тивні моделі: однофакторну (1Ф), двофакторну з кореляцією факторів (2ФК), двофакторну з факторами, що не корелюють (2ФН), біфакторну модель з одним загальним і двома специфічними факторами (БФ). Результати перевірки моделей на відповідність на тестовій вибірці (n=521) представлені у таблиці 2.

Коротко розглянемо критерії, що використовувалися для аналізу відповідності моделі емпіричним даним. Індекси відповідності: CFI та TLI. CFI – порівняльний індекс придатності, величина якого вища за 0,95 вказує на відмінну відповідність, вище 0,9 вважається прийнятною. TLI – ненормований індекс відповідності Такера-Льюїса. Індекси невідповідності: RMSEA та SRMR. RMSEA – середньоквадратична помилка апроксимації, 90% CI – довірчий інтервал. SRMR – стандартизований

Таблиця 2
Результати конфірматорного аналізу чотирьох альтернативних моделей структури української версії методики LOT-R

Модель	χ^2	df	p	CFI	TLI	RMSEA	RMSEA 90% CI	SRMR
1Ф	88,507	9	<0,0001	0,859	0,766	0,129	0,105~0,154	0,0698
2ФК	25,387	8	0,065	0,967	0,938	0,066	0,038~0,094	0,0388
2ФН	93,618	9	<0,0001	0,942	0,865	0,143	0,119~0,168	0,141
БФ	3,905	3	0,0027	0,998	0,992	0,024	0,000~0,081	0,013

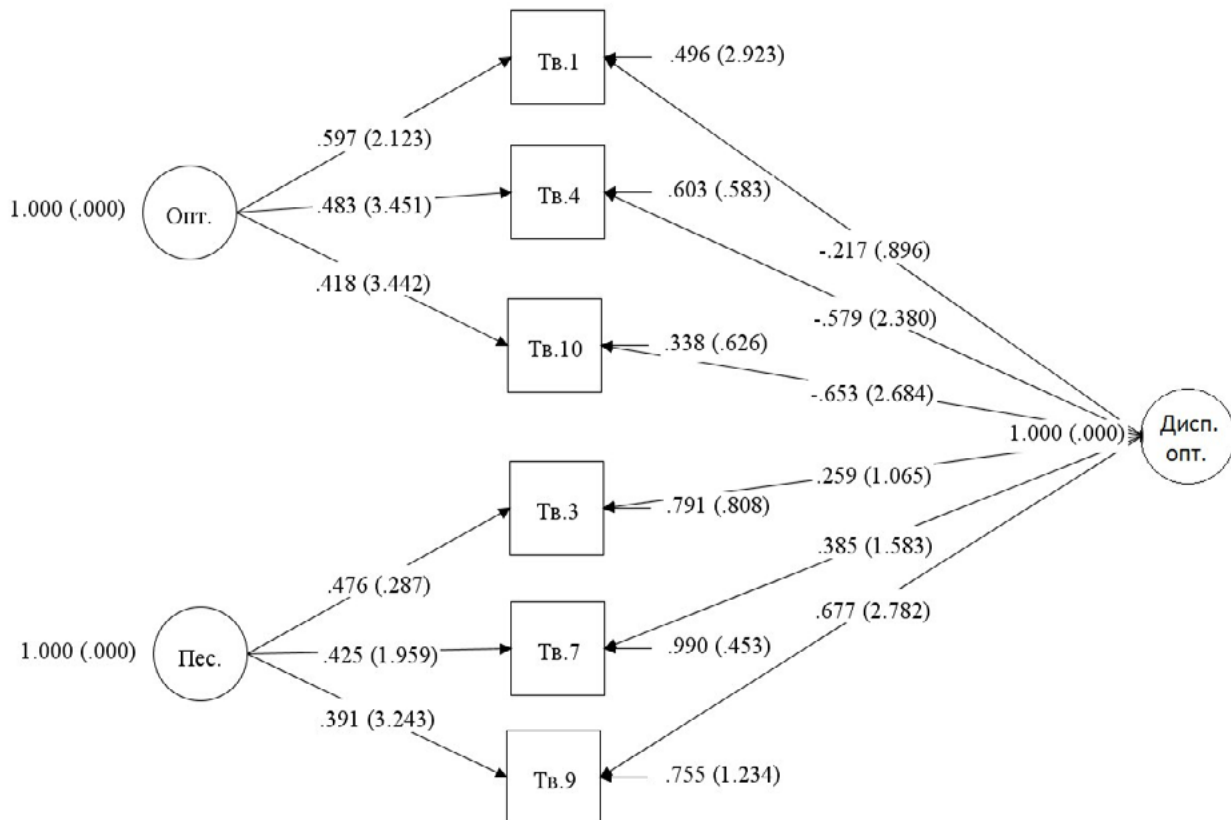

Рис. 1. Біфакторна модель української версії LOT-R (всі результати значущі при $p < 0,001$)

середній остаток, вірогідність потрапляння величини RMSEA, яка свідчить про гарну відповідність моделі даним, якщо її значення коливається у межах від 0 до 0,05, та прийнятною у разі значення від 0,05 до 0,08. Інформаційний критерій Акаїке застосовується для порівняння моделей, нижчий показник свідчить про більшу відповідність моделі.

У результаті конфірмаційного факторного аналізу чотирьох моделей було встановлено, що для моделей 1Ф та 2ФН були отримані незадовільні показники відповідності даним (таблиця 2), на що вказують такі індекси згоди $TLI < 0,9$, $RMSEA > 0,1$ та $SRMR > 0,05$. Крім зазначених індексів, у моделі 1Ф було відзначено $CFI < 0,9$. Модель 2ФК виявила близькі оцінки відповідності даним: $\chi^2 / df = 3,17$ ($p = 0,065$), порівняльний індекс відповідності $CFI = 0,967$, індекс Такера-Льюїса $TLI = 0,938$, середньоквадратична помилка апроксимації $RMSEA = 0,066$, стандартизований середній остаток $SRMR = 0,0388$. Загалом, модель 2ФК показала прийнятну відповідність. Індекси згоди для моделі БФ виявилися близькими до ідеальних: $\chi^2 / df = 1,301$ ($p = 0,0027$), $CFI = 0,998$, $TLI = 0,992$, $SRMR = 0,013$, $RMSEA = 0,024$, довірчий інтервал 0,000~0,081. У нашому дослідженні біфакторна модель перевершила прийнятну відповідність. На основі порівняння індексів відповідності та з огляду на коефіцієнт Акаїке (AIC), який становив 8727 для моделі 2ФК та 8716 для моделі БФ, кращою було вибрано біфакторну модель з одним загальним і двома специфічними факторами.

Стандартизовані факторні навантаження для біфакторної моделі представлені на діаграмі шляхів (рис. 1). Усі факторні навантаження були значущими ($p < 0,001$) і перебували в межах від 0,418 до 0,597 для шкали Оптимізму, від 0,391 до 0,476 для шкали Песимізму та від -0,653 до 0,677 для Диспозиційного оптимізму.

Значення коефіцієнта надійності альфа Кронбаха дорівнює 0,68, омега Макдональдса – 0,70, що вказує на достатню внутрішню узгодженість методики. Величина коефіцієнта альфа Кронбаха у разі видалення за окремими пунктами була у межах від 0,57 до 0,67, омега Макдональдса – від 0,58 до 0,70, що вказує на доцільність збереження всіх пунктів опитувальника.

У разі розщеплення шкали на фактори позитивних та негативних очікувань коефіцієнти альфа Кронбаха та омега Макдональдса становили для шкали Оптимізму $\alpha = 0,72$, $\omega = 0,73$, для шкали Песимізму $\alpha = 0,55$, $\omega = 0,56$. Альфа Кронбаха у разі видалення за шкалою Оптимізму коливався від 0,57 до 0,71, омега Макдональдса – від 0,58 до 0,71. За шкалою Песимізму величина показників α Кронбаха та ω Макдональдса у разі видалення була однаковою та коливалася у межах від 0,40 до 0,48. Підстав для видалення окремих питань немає.

Дані, що свідчать про конструктивну валідність, були отримані у ході аналізу зв'язків оптимізму/песимізму з показниками життєстійкості, оптимістичних та песимістичних переживань, шкали «оптимістичність» та «стійкість життєвих завдань» (табл. 3). У відповідності до теоретичних обґрунтувань було отримано істотні кореляції з показниками життєстійкості (від -0,40 до 0,58, $p < 0,00000$) та з оптимістичністю і стійкістю життєвих завдань (від -0,35 до 0,44, $p < 0,00000$). Виявлені зв'язки на високому рівні значущості показників оптимізму із залученістю ($r = 0,52$, $p < 0,00000$) та життєстійкістю ($r = 0,54$, $p < 0,00000$). Показники песимізму мають зворотну кореляцію з прийняттям ризику (-0,44, $p < 0,00000$) та життєстійкістю (-0,40, $p < 0,00000$). Серед показників життєстійкості найбільший зв'язок диспозиційного оптимізму виявлений з показником прийняття ризику. Показники позитивних та негативних переживань виявили помірні статистично значущі

Таблиця 3

Кореляції показників україномовної версії LOT-R з показниками інших шкал

Методика	Шкала	Оптимізм	Песимізм	Диспозиційний оптимізм
Тест життєстійкості	Залученість	0,52****	-0,27**	0,48****
	Контроль	0,44****	-0,30***	0,46****
	Прийняття ризику	0,41****	-0,44****	0,53****
	Життєстійкість	0,54****	-0,40****	0,58****
Узгодженість життєвої перспективи	Оптимістичність та стійкість життєвих завдань	0,37****	-0,35****	0,44****
SPANE	Позитивні переживання	0,25**	-0,21	0,29***
	Негативні переживання	-0,27**	0,22*	-0,31***
	Баланс афектів	0,30***	-0,24*	0,34****

Примітка. $p < 0,01$, * $p < 0,001$, ** $p < 0,0001$, *** $p < 0,00001$, **** $p < 0,00000$. Оптимізм – фактор позитивних очікувань; Песимізм – фактор негативних очікувань; Диспозиційний оптимізм – загальна оцінка за шкалою диспозиційного оптимізму.

Таблиця 4

Описова статистика за шкалами української версії LOT-R і результати порівняння розподілу чоловічої та жіночої підвбірок

Субшкали	Респонденти чоловічої статі (Ч) (226)		Респонденти жіночої статі (Ж) (295)		Вся вибірка (521)		t (521) Ч/Ж	Розмір ефекту (d Коена)
	середнє	стандартне відхилення	середнє	стандартне відхилення	середнє	стандартне відхилення		
Оптимізм	9,05	2,29	8,49	2,47	8,74	2,41	2,65, p < 0.01	0,23
Песимізм	5,11	2,53	5,17	2,38	5,14	2,44	0,30, p = 0,77	0,03
Диспозиційний оптимізм	15,95	3,84	15,33	3,97	15,60	3,93	1,81, p = 0,07	0,16

Примітка. t (521) Ч/Ж – значення t-критерію Стьюдента, отримане в оцінці значущості різниць середніх оцінок у чоловічій та жіночій підвбірках.

кореляції з диспозиційним оптимізмом. Помірність зв'язку може бути пояснена тим, що позитивні та негативні переживання є складником афективного благополуччя особистості, а диспозиційний оптимізм є когнітивною установкою, пов'язаною з майбутніми результатами.

Оцінки основних статистичних параметрів української версії LOT-R для всієї вибірки, а також для вибірок представників чоловічої та жіночої статі окремо наведені у таблиці 4. Результати представників жіночої та чоловічої статі порівнювалися за допомогою t-критерію Стьюдента. Було встановлено, що за шкалою Оптимізму представники жіночої статі показують значимо нижчий бал, ніж представники чоловічої. Для з'ясування практичної значущості цих результатів було розраховано розмір ефекту. Показник d Коена відображає різницю між середніми значеннями в одиницях загального середнього відхилення. У разі обчислення коефіцієнта Коена було враховано нерівність вибірок представників жіночої та чоловічої статі, тому під час розрахунку «об'єднаного» стандартного відхилення стандартні відхилення кожної з груп були обчислені пропорційно до кількості досліджуваних у кожній групі. Розміри двох груп мають незначні відмінності за кількістю та співвідносяться як 56:44, що є припустимим для такого розрахунку. У нашому дослідженні розмір ефекту (d) для отриманої різниці між балами чоловічої вибірки та жіночої є невеликим, він становить 0,23. На невеликих вибірках така різниця, ймовірно, не буде виявлятися.

Дискусія. Аналіз факторної структури запропонованої української версії LOT-R показав непридатність однофакторної моделі та двофакторної моделі з факторами, що не корелюють. Водночас модель з кореляцією

факторів виявила прийнятні показники відповідності, а біфакторна модель близька до ідеальних показників. Ми надали перевагу останній не лише через високий рівень відповідності показників, а й зважаючи на теоретичне обґрунтування. Біфакторна модель дозволяє напряду досліджувати, якою мірою елементи відображають загальну цільову рису (у нашому випадку диспозиційний оптимізм), наскільки вони відображають первинні риси (оптимізм та песимізм) (Reise, 2010). Конструктивну валідність методики підтверджують отримані дані про зв'язок диспозиційного оптимізму з результатами інших досліджень. Нами встановлено прямий зв'язок диспозиційного оптимізму з оптимістичністю та стійкістю життєвих завдань. Є відомості про те, що більш високий рівень оптимізму пов'язаний з наполегливістю, гнучким управлінням та відданістю меті (Esteve, 2018).

Вищі показники оптимізму українських чоловіків порівняно з жінками, що виявлені у нашому дослідженні, можуть бути пояснені як культурно-специфічним характером населення України, так і суспільними загрозами на фоні військових дій. Хоча прояв міжстатевих різниць є невеликим, цей аспект потребує уваги дослідників. Дані інших досліджень у різних країнах містять відомості, що підкреслюють культурне значення у прояві оптимізму представниками різних статей. Зокрема, за даними німецьких дослідників, рівень диспозиційного оптимізму є вищим у жінок (Hinz, 2017), при цьому розмір ефекту також є невеликим. За даними, отриманими на норвезькій вибірці (Schou-Bredal, 2017), у диспозиційному оптимізмі міжстатеві відмінності відсутні. Варто відзначити, що таке дослідження проводилося під час війни в Україні. Цей факт може

по-різному позначитися на оптимістичності очікувань представників жіночої та чоловічої статі. Для встановлення постійності такої ознаки питання міжстатевих відмінностей у прояві диспозиційного оптимізму потребує повторного вивчення у мирний час.

Висновки. Це дослідження дозволило провести адаптацію методики LOT-R на українській вибірці. Результати нашого дослідження свідчать про адекватність психометричних властивостей української версії методики LOT-R, що може бути ефективним інструментом для проведення досліджень в українському суспільстві. Українська версія LOT-R

показує біфакторну структуру з одним загальним фактором – диспозиційний оптимізм та двома латентними – оптимізм і песимізм (оптимістичні та песимістичні очікування). Таким чином, такий інструментарій є валідною та надійною методикою, що може бути застосована для діагностики диспозиційного оптимізму та оптимістичних/песимістичних очікувань у скринінгових та клінічних дослідженнях. Перспективою подальших досліджень може стати перевірка української версії LOT-R з використанням імовірнісних вибірок, а також розробка норм для різних груп у великій та ймовірнісній вибірці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Cano-García F.J., Sanduvete-Chaves S., Chacón-Moscoso S., Rodríguez-Franco L., García-Martínez J., Antuña-Bellerín M.A., Pérez-Gil J.A. Factor structure of the Spanish version of the Life Orientation Test-Revised (LOT-R): Testing several models. *International Journal of Clinical and Health Psychology*. 2015. Vol. 15(2). P. 139–148. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2015.01.003>.
2. Dricu M., Moser D.A., Aue T. Optimism bias and its relation to scenario valence, gender, sociality, and insecure attachment. *Scientific reports*, 2022. Vol. 12(1). 18534. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-022-22031-4>.
3. Espejo B., Martín-Carbonell M., Checa I., Paternina Y., Fernández-Daza M., Higuera J. D., Albarracín A., Cerquera A. Psychometric Properties of the Diener Satisfaction With Life Scale With Five Response Options Applied to the Colombian Population. *Frontiers in public health*, 2022. Vol. 9. 767534. URL: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.767534>.
4. Esteve R., López-Martínez A.E., Peters M.L., Serrano-Ibáñez E.R., Ruiz-Párraga G.T., Ramírez-Maestre C. Optimism, Positive and Negative Affect, and Goal Adjustment Strategies: Their Relationship to Activity Patterns in Patients with Chronic Musculoskeletal Pain. *Pain research & management*. 2018. Vol. 3. 6291719. URL: <https://doi.org/10.1155/2018/6291719>.
5. Hinz A., Sander C., Glaesmer H., Brähler E., Zenger M., Hilbert A., Kocalevent R.D. Optimism and pessimism in the general population: Psychometric properties of the Life Orientation Test (LOT-R). *International journal of clinical and health psychology*, 2017. Vol. 17(2). P. 161–170. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2017.02.003>.
6. Krifa I., van Zyl L.E., Braham A., Ben Nasr S., Shankland R. Mental Health during COVID-19 Pandemic: The Role of Optimism and Emotional Regulation. *International journal of environmental research and public health*, 2022. Vol. 19(3). 1413. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph19031413>.
7. Lee H.H., Kubzansky L.D., Okuzono S.S., Trudel-Fitzgerald C., James P., Koga H.K., Kim E.S., Glover L.M., Sims M., Grodstein F. Optimism and risk of mortality among African-Americans: The Jackson heart study. *Preventive medicine*, 2022. Vol. 154. 106899. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2021.106899>.
8. Reise S.P., Moore T.M., Haviland M.G. Bifactor models and rotations: exploring the extent to which multidimensional data yield univocal scale scores. *Journal of personality assessment*. 2010. Vol. 92(6). P. 544–559. URL: <https://doi.org/10.1080/00223891.2010.496477>.
9. Rincón Uribe F.A., Godinho R.C.S., Machado M.A.S., Oliveira K.R.D.S., Neira Espejo C.A., de Sousa N.C. V., de Sousa L.L., Barbalho M.V.M., Piani P.P.F., Pedroso J.D.S. Health knowledge, health behaviors and attitudes during pandemic emergencies: A systematic review. *PloS one*, 2021. Vol. 16(9). e0256731. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256731>.
10. Scheier M.F., Carver C.S. Dispositional optimism and physical health: A long look back, a quick look forward. *The American psychologist*, 2018. Vol. 73(9), P. 1082–1094. URL: <https://doi.org/10.1037/amp0000384>.
11. Scheier M.F., Carver C.S., Bridges M.W. Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A re-evaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1994. Vol. 67, P. 1063-1078.
12. Schou-Bredal I., Heir T., Skogstad L., Bonsaksen T., Lerdal A., Grimholt T., Ekeberg O. Population-based norms of the Life Orientation Test-Revised (LOT-R). *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 2017. Vol. 17(3). P. 216–224. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2017.07.005>.
13. Segovia F., Moore J.L., Linnville S.E., Hoyt R.E., Hain R.E. Optimism predicts resilience in repatriated prisoners of war: a 37-year longitudinal study. *Journal of traumatic stress*, 2012. Vol. 25(3), P. 330–336. URL: <https://doi.org/10.1002/jts.21691>.
14. Webber K.C., Smokowski P.R. Assessment of adolescent optimism: Measurement invariance across gender and race/ethnicity. *Journal of Adolescence*. 2018. Vol. 68. P. 78–86. URL: <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.06.014>.
15. Zou R., Hong X., Wei G., Xu X., Yuan J. Differential Effects of Optimism and Pessimism on Adolescents' Subjective Well-Being: Mediating Roles of Reappraisal and Acceptance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2022. Vol. 19(12), 7067. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph19127067>.

REFERENCES:

1. Cano-García, F.J., Sanduvete-Chaves, S., Chacón-Moscoso, S., Rodríguez-Franco, L., García-Martínez, J., Antuña-Bellerín, M.A., & Pérez-Gil, J.A. (2015). Factor structure of the Spanish version of the Life Orientation Test-Revised (LOT-R): Testing several models. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15(2), 139–148. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2015.01.003>.
2. Dricu, M., Moser, D.A., & Aue, T. (2022). Optimism bias and its relation to scenario valence, gender, sociality, and insecure attachment. *Scientific reports*, 12(1), 18534. Retrieved from: <https://doi.org/10.1038/s41598-022-22031-4>.
3. Espejo, B., Martín-Carbonell, M., Checa, I., Paternina, Y., Fernández-Daza, M., Higuaita, J.D., Albarracín, A., & Cerquera, A. (2022). Psychometric Properties of the Diener Satisfaction With Life Scale With Five Response Options Applied to the Colombian Population. *Frontiers in public health*, 9, 767534. Retrieved from: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.767534>.
4. Esteve, R., López-Martínez, A.E., Peters, M.L., Serrano-Ibáñez, E.R., Ruiz-Párraga, G.T., & Ramírez-Maestre, C. (2018). Optimism, Positive and Negative Affect, and Goal Adjustment Strategies: Their Relationship to Activity Patterns in Patients with Chronic Musculoskeletal Pain. *Pain research & management*, 6291719. Retrieved from: <https://doi.org/10.1155/2018/6291719>.
5. Hinz, A., Sander, C., Glaesmer, H., Brähler, E., Zenger, M., Hilbert, A., & Kocalevent, R.D. (2017). Optimism and pessimism in the general population: Psychometric properties of the Life Orientation Test (LOT-R). *International journal of clinical and health psychology*, 17(2), 161–170. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2017.02.003>.
6. Krifa, I., van Zyl, L.E., Braham, A., Ben Nasr, S., & Shankland, R. (2022). Mental Health during COVID-19 Pandemic: The Role of Optimism and Emotional Regulation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1413. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/ijerph19031413>.
7. Lee, H.H., Kubzansky, L.D., Okuzono, S.S., Trudel-Fitzgerald, C., James, P., Koga, H.K., Kim, E.S., Glover, L.M., Sims, M., & Grodstein, F. (2022). Optimism and risk of mortality among African-Americans: The Jackson heart study. *Preventive medicine*, 154, 106899. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2021.106899>.
8. Reise, S.P., Moore, T.M., & Haviland, M.G. (2010). Bifactor models and rotations: exploring the extent to which multidimensional data yield univocal scale scores. *Journal of personality assessment*, 92(6), 544–559. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/00223891.2010.496477>.
9. Rincón Uribe, F.A., Godinho, R.C.S., Machado, M.A.S., Oliveira, K.R.D.S. G., Neira Espejo, C.A., de Sousa, N.C.V., de Sousa, L.L., Barbalho, M.V.M., Piani, P.P.F., & Pedroso, J.D.S. (2021). Health knowledge, health behaviors and attitudes during pandemic emergencies: A systematic review. *PLoS one*, 16(9), e0256731. Retrieved from: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256731>.
10. Scheier, M.F., & Carver, C.S. (2018). Dispositional optimism and physical health: A long look back, a quick look forward. *The American psychologist*, 73(9), 1082–1094. Retrieved from: <https://doi.org/10.1037/amp0000384>.
11. Scheier, M.F., Carver, C.S., & Bridges, M.W. (1994). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A re-evaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1063–1078.
12. Schou-Bredal, I., Heir, T., Skogstad, L., Bonsaksen, T., Lerdal, A., Grimholt, T., & Ekeberg, O. (2017). Population-based norms of the Life Orientation Test-Revised (LOT-R). *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 17(3), 216–224. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2017.07.005>.
13. Segovia, F., Moore, J.L., Linnville, S.E., Hoyt, R.E., & Hain, R.E. (2012). Optimism predicts resilience in repatriated prisoners of war: a 37-year longitudinal study. *Journal of traumatic stress*, 25(3), 330–336. Retrieved from: <https://doi.org/10.1002/jts.21691>.
14. Webber, K.C., & Smokowski, P.R. (2018). Assessment of adolescent optimism: Measurement invariance across gender and race/ethnicity. *Journal of Adolescence*, 68, 78–86. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.06.014>.
15. Zou, R., Hong, X., Wei, G., Xu, X., & Yuan, J. (2022). Differential Effects of Optimism and Pessimism on Adolescents' Subjective Well-Being: Mediating Roles of Reappraisal and Acceptance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(12), 7067. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/ijerph19127067>.

Україномовна версія Тесту життєвих орієнтацій LOT-R

Інструкція. Будь ласка, будьте щирими, даючи відповіді. Тут немає правильних чи неправильних відповідей. Відповідайте згідно зі своїми почуттями.

Оцініть, будь ласка, в балах кожне твердження:

- 0 – не згодний (-а),
- 1 – скоріше не згодний(-а),
- 2 – і так, і ні,
- 3 – скоріше згодний (-а),
- 4 – повністю згодний (-а).

1. У невизначених ситуаціях я зазвичай вірю, що все буде гаразд.
2. Мені легко розслабитися.
3. Якщо для мене щось може піти не так, як треба, це станеться.
4. Я завжди з оптимізмом дивлюсь у своє майбутнє.
5. Я дуже радію своїм друзям.
6. Для мене важливо бути чимось зайнятим.
7. Я майже ніколи не очікую, що все піде так, як я хочу.
8. Я не надто легко засмучуюся.
9. Я рідко розраховую на те, що зі мною станеться щось хороше.
10. Загалом я очікую, що зі мною станеться більше хороших речей, ніж поганих.

Підрахунок балів:

Пункти 1, 4 та 10 оцінюються за прямою шкалою (відповідають мірі оптимізму).

Пункти 3, 7 та 9 оцінюються у зворотному порядку (або оцінюються окремо як міра песимізму).

Пункти 2, 5, 6 и 8 є наповнювачами і не підлягають оцінці.

Показник диспозиційного оптимізму визначається сумою балів за пунктами: 1, 4, 10 (у прямому порядку) та 3, 7, 9 (у зворотному порядку).

Стаття надійшла до редакції 29.03.2023.

The article was received 29 March 2023.